

EL RETAULE BARROC DE SANT BERNARDÍ DE LA CATEDRAL DE BARCELONA: NOVES DADES A L'ENTORN DE D. JERONI DE MAGAROLA¹

Entrant a la catedral de Barcelona per l'accés principal, a la tercera capella de l'Evangeli, trobem un retaule amb un escut heràldic repetit a les dues portes del sòcol. L'escut, "*D'or, amb dos pals de viurees de güella, bordura d'azur i vuit estels d'argent*"², es reconeix com l'emblema distintiu de la família Magarola (figs. 1 i 2). Sufragat pel Comte dels Quadrells, D. Jeroni de Magarola i Grau, i tallat l'any 1705, aquest altar és un dels pocs que van ser erigits en època barroca sota un mecenatge nobiliari de caire privat a la Seu.

Com bé argumenta Joan Bosch³, a excepció d'uns pocs exemples significatius (com els Cardona, que eren *Grans d'Espanya*, i estaven establerts a Falset, Prada i Cardona, o els Agullana, al voltant de Girona⁴, i pocs casos més i en menor mesura⁵) en general es pot afirmar que la Catalunya dels segles XVI i XVII no va comptar amb un patronatge fixe i una clientela prou sòlida que potenciés i donés major vitalitat i dinamisme al nostre mercat artístic.

La família Magarola esdevé un dels llinatges nobiliaris més importants dins d'aquesta situació «secundària» –pel que fa al patronatge cortesà– de la Catalunya dels segles XVI i XVIII, amb una història viva i present no només a la ciutat comtal sinó a altres zones del Principat. Les arrels de la família s'han de cercar a la comarca del Baix Llobregat, a la vila d'Esparreguera⁶, des d'on les ulteriors generacions s'aniran estenent. Francesc d'Asís Magarola del Mas, nascut a dita vila a mitjan mil Cinc-cents⁷ i de professió apotecari va ser el primer graó d'aquesta llarga nisaga familiar.

Seria quelcom ardu i allunyat dels nostres objectius repassar les diverses branques genealògiques de la família, amb els conseqüents processos matrimonials i encreuaments. En tot cas els Magarola ja devien ésser prou importants quan el 1594 compraren un bell edifici al centre de Barcelona,

¹ Aquest article ha estat possible gràcies a la beca FI per a la formació d'investigadors de la Generalitat de Catalunya, amb el suport del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació.

² Fèlix DOMÈNECH I ROURA, *Nobiliari General Català de llinatges. Catalunya, València, Mallorca, Rosselló*, II, Barcelona, Montaner y Simon, 1925, làm. LXXV. També Fernando GONZÁLEZ - DORIA, *Diccionario heráldico y nobiliario de los Reinos de España*, Madrid, Trigo Ediciones, 2000, p. 625.

³ Joan BOSCH, *Elstallers d'escultura al Bages del segle XVII*, Balsareny, Caixa d'Estalvis de Manresa, 1990, p. 117.

⁴ Joan Ramon TRIADÓ, "Escultura moderna" a *Escultura moderna i contemporània (Art de Catalunya. Ars Cataloniae, 7)*, Barcelona, L'Isard, 1998, p. 52.

⁵ A inicis del XVII citarem per exemple: el Comte de Santa Coloma, Dalmau de Queralt; el Comte de Vallfogona, Joan Galcerán de Pinós;

1. Escut heràldic al retaule de Sant Bernadí de la catedral. Fotografia de l'autor.

2. Escut heràldic de la família Magarola. Imatge Domènech.

el de Perelada, Francesc Gofredo de Rocabertí; el de Guimerà, Gaspar Galcerà d'Urrea; el de Çavalla, Bernat de Boixadors, etc. Emilio POLO ELORRI, *Algunos aspectos de la iglesia de los santos Justo y Pastor de Barcelona, desde el inicio de su construcción, a mediados del siglo XIV, hasta el primer tercio del siglo XIX*, Tesi de llicenciatura, Universitat de Barcelona, 1979, p. 168.

⁶ GONZÁLEZ - DORIA, *Diccionario...*, p. 625.

⁷ Informació extreta a partir de la web d'heràldica "Ar-moria.info": http://www.armoria.info/letra_m.php?pg=2. Font consultada el dia 06/10/06.

⁸ Joan AMADES, *Històries i llegendes de Barcelona*, I, Bar-

en el carrer de Portaferri, —l'anomenat després *Palau Magarola*. Seguint les informacions recollides per Joan Amades, el passatge que conduïa a aquest immoble passà a anomenar-se *Passatge de Magarola*⁸. Actualment és possible imaginar l'enclavament d'aquesta residència car al número 13 del mateix carrer⁹, donant al costat d'una antiga capella, encara es pot copsar l'escut de la noble família sobre l'arcada que dóna accés al passatge (figs. 3 i 4).

Ben aviat degueren despertar les mirades curioses de les classes populars, car van ser objecte d'algunes rimes poc afalagadores:

*Les confiances d'en Magaroles
/ que et treurà del perill si no t'hi trobes*¹⁰.

A més d'aquesta residència, en el segle XVIII es té notícia de la construcció d'un nou habitatge a prop de la Rambla de Canaletes, la Casa Magarola, tal com avui es pot llegir en el rètol situat al carrer dels Tallers, número 19¹¹. Però no és l'aspecte constructiu en l'àmbit civil allò que aquí ens interessa posar de relleu. Cercant en els diversos arxius —diocesans, capitulars i notariais— de Barcelona hem vist aparèixer amb reiteració el cognom Magarola en l'encàrrec d'obres pietoses i devocionals. Així, per exemple, van assumir el patronatge d'una de les capelles de la catedral, van

obtenir el dret de sepultura al claustre de la Seu i van crear nous beneficis a altres esglésies de la ciutat.

D. Jeroni de Magarola i Grau

Malgrat no disposar de totes les dades que ens agradaria, s'han pogut aplegar algunes informacions del nostre protagonista¹². Don Jeroni de Magarola i Grau va néixer a la ciutat de Barcelona el 3 d'octubre de l'any 1634, rebent el sagrament del baptisme a la parròquia dels Sant Just i Pastor. Va ocupar el càrrec de Doctor del Reial Consell de sa Majestat¹³, va ser Doctor en Drets i membre de l'Audiència¹⁴, en càrrec de jutge. Primer Comte dels Quadrells —títol de la noblesa catalana que obtingué per concessió de l'Arxiduc Carles III, l'any 1707—, va casar-se en dues ocasions. La primera, el 14 de novembre de 1659, va ser amb Anna Maria de Gualbes i Carbonell, a la parròquia de Sant Just i Pastor¹⁵. Però la mort de sa consort l'any 1676 el tornà a unir en segones núpcies amb Maria de Fluvià i Aguilar¹⁶ el 24 de juliol de l'any següent en aquest cas a la localitat de Teià.

De les seves esposalles van néixer cinc fills, tres del primer casament i dos del segon. Del primer enllaç són: Josep Magarola i Gualbes (Conseller de la ciutat de Barcelona, mort abans que el seu pare, el 1699), Miquel Joan de Magarola i Gualbes (canonge de la catedral i, com veurem, executor dels desitjos del seu pare en el retaule de la Seu) i Joan Magarola i Gualbes. Els fills del segon matrimoni són: Francesc de Magarola i Fluvià (Arxiver de la Corona d'Aragó i diputat de les Corts el 1702, casat amb Maria Antonia Reart i Guitart i mort el 1723) i Manuela Magarola i Fluvià.

Entre tantes dades i dates, hem tingut la sort de trobar un document que ens acostà més a la figura de D. Jeroni de Magarola, així com als seus antecedents¹⁷. Es tracta d'un memorial, datat el 1670, avui a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on s'expliquen en primera persona esdeveniments de la seva família¹⁸. El text és una carta de sol·licitud per a obtenir una de les places que manquen del Consell Reial de l'Audiència de Catalunya. No és l'aspecte administratiu de l'escrit allò que ens interessa sinó la narració dels episodis biogràfics i familiars en clau clarament *victimista* per recolzar i emfasitzar els seus mèrits a ocupar dita plaça.

D. Jeroni comença citant els seus antecedents familiars (el seu pare, D. Miquel Joan de Magarola, va ser regent del Consell de Barcelona i del Consell d'Aragó durant més de vint anys, i el seu oncle-avi jutge de la Reial Audiència durant més de cinquanta), ocupant càrrecs de rellevància política i al servei de la monarquia hispànica que aleshores, recordem, tenia a Catalunya la seva jurisdicció mitjançant la figura del virrei —en el moment recordat en el text era

celona, Edicions 62, 1984, p. 172.

⁹ *Ibidem*. p. 947.

¹⁰ S'al·ludia aquí a la seva tendència a ser fermes en paraules però no tant en fets. AMADES, *Històries i llegendes...* p. 172.

¹¹ A l'Arxiu del Notariat s'han trobat comptes d'obra: Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB), Jacinto Baramón, *Manuale instrumentorum, ultimarumque voluntatum*, 1784-1785, f. 393 i ss.

¹² Volem expressar el nostre agraïment per la informació facilitada al Sr. Armand de Fluvià, genealogista i nobiliarista, Director de la Societat Catalana de Genealogia i Heràldica i President Conseller de Genealogia i Heràldica de Catalunya.

¹³ El Consell d'Aragó era una "*institució sorgida del consell reial dels reis medievals d'Aragó, però que en aquesta època tenia la seu a Madrid. Estaven a càrrec seu els assumptes de Catalunya, València i Cerdanya i en formaven part (abans de les reformes d'Olivares) un Tresorer General, un Vice-Canceller i cinc Regents*". John H. ELLIOT, *La revolta dels catalans 1598-1640*, Barcelona, Vicens Vives, 1966, p. 564.

¹⁴ L'Audiència era "*el tribunal suprem a Catalunya, amb seu a Barcelona. Es dividia en tres Sales i la integraven disset jutges. Al marge de les seves activitats judicials, va arribar amb el temps a actuar com organisme consultiu del virrei*". *Ibidem*. p. 563.

¹⁵ Ella era filla del donzell Magí Ramon de Gualbes i

d'Anna Maria Carbonell. Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, «Els oïdors de la Sala Tercera de l'Audiència de Catalunya a la segona meitat del segle XVII», *Estudis històrics i documents dels arxius de protocols*, XX, 2002, p. 222-223.

¹⁶ Filla d'Aleix de Fluvià Tord i de Maria d'Aguilar. (*Ibidem*: 222-223). A nivell anecdòtic afegir que Maria de Fluvià era familiar directe d'Antoni de Fluvià-Torrelles, noble assassinat al seu castell de Sant Esteve de Palautordera pels soldats espanyols que ocuparen el Principat el 1640, i personatge recordat en les línies del primer himne dels segadors (més endavant modificat). DD.AA., *Història. Política, societat i cultura dels Països Catalans*, IV, «Crisi institucional i canvi social. Segles XVI i XVII», Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1997, p. 361.

¹⁷ Miquel Àngel MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, «Els oïdors de la Sala Tercera de l'Audiència de Catalunya, a la segona meitat del segle XVII», *Estudis històrics i documents dels Arxius de Protocols*, número XX, Barcelona, 2002, pp. 205-229. Els peus de nota del text han estat veritables punts de partida.

¹⁸ Arxiu Corona d'Aragó (ACA), Consell d'Aragó, Lligall 553, s/n, *Memorial del doctor Jeroni Magarola*.

3-4. Escut i porta del Passatge Magarola. Fotografies de l'autor.

el Comte de Santa Coloma— i també gràcies als doctors de l'Audiència reial. D'aquí podem deduir l'elevat estatut social de la família, la seva preponderància alhora de prendre decisions dins els consells reials, així com una situació econòmica que havia de ser del tot avantatjada¹⁹.

El segon aspecte de relleu que recull el memorial és la descripció pormenoritzada de com va viure la seva família els esdeveniments previs a la Guerra dels Segadors (1640-1659). De fet, a través de les vivències del seu pare, el text explica un episodi anterior a la revolta catalana, la invasió francesa de les places d'Òpols i Salses al Rosselló, zona de conflicte afectada per l'expansió de les tropes franceses del cardenal Richelieu a la Catalunya Nord (mitjans 1639). No és però el xoc bèl·lic entre espanyols i francesos el punt central de la narració, sinó els enfrontaments que es derivaren arrel de l'ocupació forçosa per part dels *tercios* espanyols a les poblacions de Catalunya amb el desgrat dels òrgans de govern locals (Consell Municipal de Barcelona i Diputació General).

Les tensions entre els ocupants i els locals afectaren els interessos de la nissaga Magarola. La família, al servei de la corona espanyola i membre activa de les decisions preses des de la cort reial, va patir les conseqüències en forma d'aldarulls provinents de la pagesia catalana. Dalmau Queralt, Comte de Santa Coloma i virrei de Catalunya, senyor i amic dels Magarola va ser assassinat en els fets coneguts com *el Corpus de Sang* de Barcelona (7-9 de juny de 1640). Tot i que Jeroni Magarola salvà la vida, altres parents pròxims no tingueren igual fortuna, Magí Magarola, germà seu i religiós caputxí morí assassinat, i la seva mare i alguns criats patiren tortures físiques. També van perdre algunes propietats que acabaren cremades²⁰. El text dona detall de la penosa situació econòmica en que quedaren:

« (...) Llegado dicho Regte al exercito los deputados del general de Catlya le confiscaron sus bienes que eran serca de tres mil escudos de renta que heredo de sus Padres, y le vendieron parte dellos, pregonandole por traydor y enemigo de su patria dexando sin comer a la madre del suplicante y sinco hermanos que quedaron y dos sobrinos todo el tiempo duro el gobierno de francia (...) quedando el patrimonio tan exausto que quando le ha recobrado la deputacion que fue despues que llegaron las Armas de su Magd en esta ciudad le ha hallado tan deterioradao, que no se conoce ser lo que fue».

El memorial conclou recordant la fidelitat sempre demostrada per la seva família a la cort i a la regència i postulant-se, Jeroni Magarola, com clar mereixedor a ocupar dita plaça. La seva petició seria escoltada i finalment acabaria obtenint-la.

Les darreres dades biogràfiques daten d'inicis del segle XVIII, el 17 d'agost de 1705 quan Jeroni va testar davant el notari Pau Pi²¹. La data de la seva defunció és el 6 de març de 1709. L'herència, prou àmplia a jut-

¹⁹ A tall d'exemple, i tot i no figurar en aquest text, D. Joan Magarola guanyava en el seu càrrec de jutge privat, a part de la tasca seva com jutge de cort, una quantitat superior a les mil lliures anuals. (ELLIOT, *La revolta...* p. 82).

²⁰ Altres exemples de nobles que van perdre ses propietats: Gabriel Berard Gassol, Rafael Puig i Guerau de Gaurdiola, membres de l'Audiència. DD.AA (VIDAL PLA), *Història, política i...* p. 369.

²¹ AHPB, Pau Pi, *Quintus liber testamentorum, codicillorum et aliarum ultimarum voluntatum*, 1691-1715, (Testament signat el 17 d'agost de 1705) f. 1r-11v.

²² També hem aplegat dades del pare de Jeroni: D. Miquel Joan de Magarola i Femades (1589-1643), casat amb Gerònima de Grau i Jou, de la Senyoria dels Quadrells, el primer fill del qual esdevingué Primer Comte dels Quadrells. D. Miquel, havia estat boticari, conseller del segon Consell de Cent, jutge de l'Audiència i regent del Consell d'Aragó. Va ser Ciutadà Honrat de Barcelona i obtingué el privilegi d'ésser noble? normalment es passava per cavaller abans de ser-ho? el 1643. (MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, «Els oïdors...», p. 207. També ACA, Secció Consell d'Aragó, lligall 553, s/n, *Memorial del doctor Jeroni de Magarola*).

²³ Josep MAS Pbre., *Notes històriques del Bisbat de Barcelona*, I: Taula dels altars y capelles de la Seu de Barcelona, Barcelona, Jaume Vives, 1906, p. 43.; Juan AINAUD, Josep GUDIOL i F.-P. VERRÍE, *La ciudad de Barcelona*, Madrid, Catálogo Monumental de España, CSIC Instituto Diego Velázquez, 1947, p. 80; Àngel FÀBREGA I GRAU, *La Catedral de Barcelona. Guía turística*, Barcelona, Balmes, Arxiu Capitular Catedral de Barcelona, 1981, p. 20. Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona (ACCB), Llibre de la Sibella, volum 10, 1702-1706, f. 216v.

²⁴ AHPB, Pau Pi, *Quintus li-*

jar per la llargada del seu llegat testamentari, va ser repartida entre els seus descendents, essent D. Anton de Magarola i Semmanat, nét seu, qui vetllarà per tal d'acomplir ses darreres disposicions i desitjos²².

El testament de D. Jeroni de Magarola

Sabem per Josep Mas —que és qui primer recollí la munió de notes de la Seu i les aplegà el 1906— que D. Jeroni de Magarola, Comte dels Quadrells, deixà estipulat en el seu llegat testamentari (Doc. 1) la seva voluntat de pagar la construcció d'un nou retaule a la capella de dins la nau de la catedral dedicada fins aleshores a Sant Dionís²³. Així, en una de les clàusules del seu testament (del 17 d'agost de 1705) es llegeix:

«Item vull que sie pagat lo retaule del Glorios St. Geronim ques treslada per la Capella de dit Glorios Sant construyda en la Iгла de la Seu de Barcelona, lo qual està ajustat es dos centas sinquanta lliuras»²⁴.

Dissortadament aquest és l'únic document notarial que parla d'aquesta obra. S'ha cercat exhaustivament i no s'ha trobat altre contracte que permeti augmentar els minsos detalls donats en aquesta clàusula. Tanmateix en la nota s'estipula que la quantitat donada era de 250 lliures (que hem de creure era el preu que incloïa la traça arquitectònica, la talla i l'escultura). Un dels seus fills, Miquel de Magarola i Gualbes, canonge de la catedral, va assumir el càrrec de marmessor dels darrers desitjos del seu pare i de seguida va fer complir les seves últimes peticions. En el llibre de Resolucions Capitulars de la Seu, es llegeix:

«Don Miguel Magarola ha proposit, que hi havia un devot q. desitjava collocar un retaule nou en la capella de St. Jeronim demana Llicencia per posarlo, y posar St. Dionís dalt en lo Altar, y St. Geronim á cap de Altar. Resolt donarli muchas gracias, y que fassa lo que sia servit, sols sia q. no hi falte algun Sant de aquells Benef. que hi ha fundats baix La Invocació de aquells sts. q. vuy son en lo retaule, y q. visca molts anys lo Sr. Don Geronim Magarola son Pare, per demostrarse sants Pio, y affectat en esta Sancta Iгла»²⁵.

Una de les condicions demanades pel difunt per la construcció del nou altar era que es respectés l'advocació anterior de Sant Dionís²⁶, essent els sants Miquel Arcàngel i Antoni de Pàdua noves incorporacions, així com Sant Jeroni, en honor al seu difunt pare.

La fortuna ha fet que aquest retaule s'hagi conservat sencer fins els nostres dies, tret que no deixa de ser curiós vistes les pèrdues irreparables causades al patrimoni religiós d'època barroca per causa de les desamortitzacions i per les revoltes antireligioses²⁷.

Abans de parlar de l'obra, creiem necessari subratllar la rellevància que suposava per a una família noble el fet d'assumir el patronatge d'una de les capelles interiors de la catedral (de les vint-i-vuit capelles de la nau central de la Seu, la majoria d'elles van obtenir el benefici gràcies al Capítol, a alguns canonges sobresortints, així com a través de les confraries i gremis, tan abundants i actives en l'economia de la ciutat). La possessió d'un altar en l'edifici religiós més singular de la ciutat suposava no sols l'exteriorització del prestigi social de la família, era un acte simbòlic de propaganda, de dignificació, així com una reivindicació del poder i del seu estatus com a classe dominant²⁸. En uns segles on la majoria dels processos artístics són assumits i dirigits bé pels sectors religiosos, bé per les classes populars —sobretot en la retaulística d'arreu del territori a parròquies, esglésies, convents, monestirs, catedrals...—, era d'allò més significatiu donar-se a reconèixer socialment finançant una obra devocional que anés més enllà d'un patronatge privat, adquirint una dimensió pública; sens dubte, el fet d'estar en una de les capelles de la Seu, permetia enriquir l'ampli ventall de sants i beneficis, a més d'atorgar-los major projecció popular i sentida devoció.

Els Magarola no només van fundar aquest nou patronatge a la Seu, des de feia anys tenien el dret de sepultura al claustre. També eren propietaris d'un benefici a la capella de Nostra Senyora de la Concepció, tal com ens consta per la petició feta per Josep de Magarola i Gualbes (fill de Jeroni i germà del canonge Miquel) en el seu testament²⁹. El seu pare, Jeroni de Magarola també, i part de les generacions anteriors i futures van ser enterades dins d'aquest recinte³⁰, assegurant-se un espai digne de repòs i que perpetués el record de la família, garantitzant-se àdhuc la salvació eterna de les seves ànimes.

No volem deixar passar per alt però el fet que alguns dels membres de la família escollissin vestir-se d'hàbits religiosos³¹. Pedro Fatjó esmenta que Miquel Magarola i Gualbes, canonge de la catedral, des del 12 de maig de 1679 obtingué el benefici de la capella de la Concepció de la Verge Maria al claustre essent encara clergue i que el perpetuà fins el 1722³². Hom sap que no era una pràctica estranya que les famílies nobles deixessin que alguns dels seus descendents triessin la via del celibat per a dedicar-s'hi professionalment³³, com no fou excepció el cas dels Magarola (fet aquest que els permetia quedar exclosos, entre altres coses, del servei militar).

En aquest punt és necessari fer un aclariment. Dins el complex sistema de beneficis i capellanies d'un magne edifici com la catedral, l'obtenció d'un nou patronatge per part de famílies forànies —allò que Fatjó anomena «*capellanies laicals*»— no era una empresa a l'abast de tothom, només es podia dur a terme gràcies a la superació d'uns requisits bàsics³⁴ i, sobre-

ber testamentorum, codicillarum et aliarum ultimarum voluntatum, 1691-1715, (17 d'agost de 1705) f.3r.

²⁵ ACCB, Llibre de la Sibella, volum 10, 1702-1706, (13 de febrer de 1705) f.216r.

²⁶ Que era l'advocació antiga de la capella on s'instal·lava el nou retaule. La capella de Sant Dionís de la catedral estava annexa a la de Sant Bernardí, i més pròxima a la girola.

²⁷ A Catalunya s'han conservat aproximadament no més del 10 % dels retaules dels segles XVII i XVIII.

²⁸ Al respecte d'altres casos de patronatge de classe nobiliaria a nivell peninsular es recomana: Salvador HERNÁNDEZ GONZÁLEZ, «Catedral y patronazgo civil: el caso de la familia Tavera y la capilla de San Pedro de la catedral de Sevilla», *El comportamiento de las Catedrales españolas. Del Barroco a los historicismos*, Actes del congrés celebrat a la Universitat de Múrcia l'octubre de 2003, Consejería de Educación y Cultura, Fundación Cajamurcia, 2003, p. 449 i ss.

²⁹ AHPB, Pau Pi, *Tercius liber testamentorum, codicillarum et aliarum ultimarum voluntatum*, 1677-1699, (11 de febrer de 1699) f. 177 i ss.

³⁰ AHPB, Pau Pi, *Quintus liber testamentorum, codicillarum et aliarum ultimarum voluntatum*, 1691-1715, (Testament signat el 17 d'agost de 1705) f.1r-11v. Pel que fa al sepulcre, s'han trobat comptes dels costos de la sepultura de Jeroni de Magarola a: AHPB,

Pau Pi, *Quadragesimum nolum manuale*, 1708-1709, (entre 26 de desembre de 1708 i 24 de desembre de 1709), s/f.

³¹ Ja hem parlat abans del germà de Jeroni, Abat de Camprodón, supervivent de la Guerra dels Segadors.

³² Pedro FATJÓ GÓMEZ, *La catedral de Barcelona en el siglo XVII: las estructuras y los hombres*, Barcelona, Departament d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona, Tesi doctoral, setembre 1999, p. 740.

³³ María de los Ángeles PÉREZ SAMPER, «Vivir noblemente», *Real Cuerpo de la Nobleza*, cicle de conferències, Barcelona, Reial Cos de la Noblesa, 16 de març de 2005, p. 13.

³⁴ Tenir una edat d'almenys 14 anys, haver rebut el sacrament de la confirmació, estar en disposició de la primera tonsura, saber llegir i escriure, tenir coneixements de gramàtica i doctrina cristianes, tenir bons antecedents familiars i portar una vida correcta i de bona fama. Noti's com es posa èmfasi a la provinença d'una família d'alt llinatge. FATJÓ, *La catedral...* p. 127-8.

³⁵ Per a més informació sobre l'origen dels eclesiàstics capitulars en el segle XVII a la Seu vegeu: *Íbidem*, p. 88-103; sobre els beneficis i el seu nombre: p. 116-122.

³⁶ PÉREZ SAMPER, «Vivir...» p. 110. L'autora recull la descripció que Jeroni Pujades fa d'una estança a Barcelona de la Comtessa de Benavent i de la seva visita a la catedral per venerar les relíquies de la patrona Santa

5. Retaule de Sant Bernardí (abans dit de S. Jeroni) de la catedral (1705) Estat actual. Fotografia Centre Restauració Béns Mobles de Catalunya.

tot, comptant amb el vist-i-plau del bisbe titular de la Seu, que era qui feia efectiu el nomenament del candidat oportú per a ocupar la plaça de beneficiat.³⁵ En el cas del canonge Miquel de Magarola, i tenint en compte la seva inclinació religiosa i els seus antecedents familiars de noble llinatge, no hi hagué cap problema per a que obtingués dit benefici al claustre i per a que, com homenatge al seu pare, el Comte de Quadrells, obtingués l'autorització per a fer construir un retaule.

Creiem necessari recordar, per últim, la importància que suposava per a les classes nobles de figurar —de *veure* i *ser vist*— en els actes religiosos que es duïen a terme en dates assenyalades. Una societat com la barroca, que jugava amb les aparences, la teatralitat dels seus espectacles, necessitava d'un llenguatge ritual, d'una forma d'expressar públicament determinades actituds i també de diferenciar-se socialment. Al respecte d'això, la noblesa assumí el seu *rol* i no escatimà en recursos per donar mostres de la seva distinció. La fe, la devoció i la caritat es transformaren en actituds indispensables per a ser jutjat com un noble digne de menció. L'assistència a l'església en determinades festivitats, la participació en actes litúrgics, la veneració de relíquies, passaren a ser pràctiques recurrents dels nobles que trobaren en aquests esdeveniments una forma de potenciar i magnificar la seva dimensió pública³⁶. Igualment alguns nobles deixaren mostres de la seva *ànima* caritativa sufragant obres devotes, recolzant institucions hospitalàries, monàstiques i conventuals i també fundant nous beneficis. Alguns cops aquests eren actes privats però d'altres es feien amb la major sumptuositat per tal de trascendir a l'esfera pública.

El retaule de Sant Bernardí i Sant Miquel Arcàngel de la catedral

A més de recollir documentalment informacions relatives a aquest retaule, pretenem esmenar i esclarir algunes interpretacions errònies que de l'obra s'han fet i repetit fins l'actualitat. El nom que avui identifica l'altar sufragat per D. Jeroni Magarola és el dedicat a les advocacions de Sant Bernardí i Sant Miquel Arcàngel (Fig. 5). En els seus orígens el retaule es trobava ubicat a la capella annexa de Sant Dionís d'Aeropagita³⁷, però la desaparició del retaule del gremi d'esparters en la Guerra Civil³⁸, (Fig. 6) obligà a fer el trasllat de l'altar d'una capella a una altre —canvi que no sempre ha estat ben recollit per les fonts recents que han errat en la datació de l'obra o han donat per perduda una obra que encara existeix³⁹. Les causes d'aquest malentès són la coincidència de dates entre l'altar destruït (fabricat entre el 1783 i el 1785⁴⁰) i les inscripcions que hom pot albirar avui al remat del retaule conservat (on es llegeix «1785»). De bon començament va sorprendre'ns aquesta datació tan avançada car estilísticament l'obra semblava anterior —sense anar més lluny, l'ús de la columna salomònica desapareix gairebé del

Eulàlia el 1602 (on s'aprecia una voluntat reivindicativa de classe social en l'acte).

³⁷ Avui dedicada a l'Immaculat Cor de Maria, Sant Sebastià i Santa Tecla, tercera capella a mà esquerra abans d'arribar al portal de Sant Iu.

³⁸ «*En el pasado período rojo, la Capilla de San Bernardino de Sena de esta Catedral fué, como todas, saqueada; el altar destruido y quemadas las imágenes*». «Hoja Diocesana», 22, Barcelona, Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular, Altés, 23 mayo de 1943, p. 84. Vegi's també: *La cofradía de San Bernardino de Siena o del oficio de los esparteros*, Cofradía de Maestros Esparteros de Barcelona, Barcelona, Fiesta de San Bernardino, 1942, p. 13. Per últim: F.-P. VERRÍE i J. AINAUD «Una nueva obra de Huguet: el retaбло de San Bernardino y el Ángel Custodio», *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, I-II, p. 13.

³⁹ Emma LIAÑO MARTÍNEZ, *La catedral de Barcelona*, Barcelona, Everest, 1984 p. 52; Joan BASSEGODA I NONELL, *Els treballs i les hores a la Catedral de Barcelona. Un quart de segle d'estudis, projectes i obres (1969-1994)*, Barcelona, Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, 1995, p. 41; Aurora PÉREZ SANTAMARIA, «La catedral de Barcelona: nueva capilla de san Olegario y transformación barroca (finales XVII-XVIII)», *El comportamiento de las Catedrales españolas. Del Bar-*

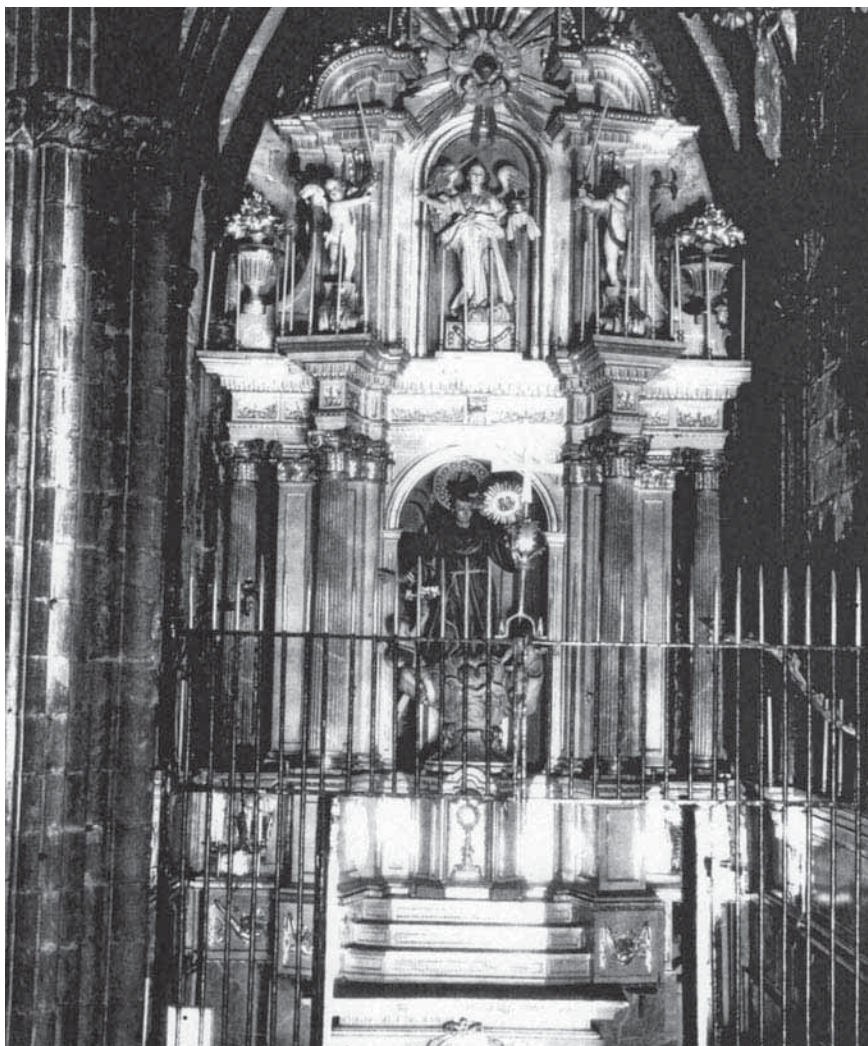
roco a los historicismos, Actes del congrés celebrat a la Universitat de Múrcia l'octubre de 2003, Consejería de Educación y Cultura, Fundación Cajamurcia, 2003, p. 290-2. Els rètols de la Seu situats al davant de la capella també mantenen una data que no és l'autèntica de la talla.

⁴⁰ MAS, *Notes...* p. 46; LIAÑO, *La catedral...* p. 52; ACCB, Llibre de Resolucions Capitolars, 1778-1785, f. 433r, 494r, 495r i 515v. (Entre 2 de març de 1783 i 19 de gener de 1784, daten les sol·licituds).

⁴¹ *Els retaules barrocs de la catedral de Barcelona. Estudi tipològic, històric i iconogràfic*, dins la matèria "L'Art català: 1700-1808", dirigida per Joan Ramon Triadó, Doctorat 2005-2006, treball del DEA (Diploma d'Estudis Avançats).

tot al Principat a mitjan segle XVIII. A més, el fet de trobar-hi escuts nobles a una obra que semblava executada prop del 1705 va fer créixer les nostres sospites que estavem davant d'un error. En la nostre tesina⁴¹ no vam resoldre aquesta qüestió però avui podem explicar-ne les causes.

El motiu pel qual l'altar no coincideix estilísticament i documental amb la data de l'àtic és perquè va ser restaurat a mitjan segle XX. Gràcies a la detallada informació recollida pel Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya (CRBMC) en la darrera restauració de l'obra feta el 1998 sabem que el retaule va ser policromat prop dels anys cinquanta per Jaume

6. Desaparegut retaule dels esparters (1783-1785). Fotografia IAAH, Arxiu Mas.

de Santjaume⁴². Creiem que amb la nova dauradura, s'hi va afegir la data «1785» al cimaci, fruit d'una confusió o sencillament per a lligar la història dels dos altars que ocuparen la mateixa capella (el destruït dels esparters i el conservat)⁴³.

No es un retaule gaire gran (544 cm d'alçada, 315 cm d'amplada i 80 cm de gruix)⁴⁴. El cos central és una mica més ample i els laterals es troben lleugerament retirats cap al fons de la capella, deixant visible a dalt una vidriera. El recinte, de format rectangular i mur curvilini al fons —com la resta de capelles de la Seu, que aprofiten l'espai entre els contraforts de l'edifici gòtic— es tanca pel davant amb una reixa, i queda cobert per unes voltes de creueria finalitzades amb dos claus de volta representant Sant Marc —patró del gremi de sabaters, que antigament havien ocupat la capella— i Sant Bernardí⁴⁵.

L'altar està format per un sòcol, amb dues portes laterals amb l'escut dels Magarola. Al seu davant, una mesa rectangular d'època posterior i a sobre, dues grades amb una fina decoració vegetal en baix relleu. En la zona de la predel·la, al centre, es representa dins d'un marc ovalat ornamentat a les cantonades amb unes volutes, l'episodi de *l'Èxtasi de Santa Teresa*.

Al seu damunt, en el primer cos i dins la fornícula central —decorada amb motius florals policromats i un fons llis estofat— hi ha l'escultura de «cos rodó» de Sant Bernardí de Siena, vestit amb hàbits franciscans, aixecant l'Hòstia sagrada de la que surten raigs lluminosos. Als seus peus, dos àngels, tres mitres i uns núvols, atributs iconogràfics que l'identifiquen. A les bandes del titular, sobre unes peanyes, s'emplacen dos angelots que sostenen una branca i un llibre obert, on es llegeix la inscripció: «*Qual sursum sunt sapite et non quae ruper terram*». A la fornícula de l'esquerra, de menors dimensions, apareix l'Arcàngel Sant Miquel, guarnit amb casc, cuirassa i abraonant una espasa per protegir-se del diabòlic dimoni que trepitja. A l'extrem esquerre, una columna salomònica de sis espires amb raïms, ocells i un angelet al centre (símbols eucarístics), suportada per una peanya amb una cara d'àngel al centre, tanquen el retaule. A la banda dreta, hi ha la figura del franciscà Sant Antoni de Pàdua, aguantant el nen i sostenint una branca de lliri, símbol de puresa.

El segon cos està menys desenvolupat horitzontalment, tan sols té una fornícula al carrer central allotjant un Sant Jeroni, que sosté una maqueta de l'església amb la mà esquerra i ensenya una ploma amb la dreta. Als peus, força amagat, un petit lleó daurat. Flanquejant el sant, als costats, sobre dues petites peanyes a mitja alçada, dos angelets pregant sota unes volutes de capitell. El fons de la fornícula està decorat, a base d'uns estofats de formes geomètriques i florals més desenvolupades. Una cornisa cobreix el cos central. En els laterals l'ornament es limita a dos angelets drets, sostenint filacteris. El remat de l'altar es decora amb un àngel de canon semblant als anteriors,

⁴² CRBMC, Retaule de Sant Bernardí de Siena, fitxa número 5979.

⁴³ Aquesta pràctica que pot semblar estranya avui dia, antany era habitual i podia ser admissible dades les circumstàncies. Hem plantejat la nostra hipòtesi al Dr. Carles Espinalt Castel, expert en policromia i talla barroca —al qui se l'agraeix la seva col·laboració—, i aquest ha corroborat la nostra explicació.

⁴⁴ CRBMC, Retaule de Sant Bernardí de Siena, fitxa número 5979.

⁴⁵ BASSEGODA, *Les hores...* p. 41.

7. Retaule de Sant Jeroni (l'any 1930). Foto IAAH, Arxiu Mas.

tocant una mena de guitarra. La figura s'aixeca sobre unes volutes resoltes lliurement amb abundància de fulles, al centre de les quals es destaca un medalló ovalat amb la data «1785» inscrita. Completen l'àtic dues formes arremolinades, semblant a unes volutes, simètriques.

L'estat com avui veiem l'obra dista una mica d'ésser l'original. Les destrosses provocades en l'altar veí de Sant Bernardí, obligaren a fer canvis en la distribució de les imatges de l'obra actual, arribant a afectar l'antiga titularitat del retaule. Tenim la sort de disposar d'una fotografia anterior a la Guerra Civil, la que Ainaud, Gudiol i Verrié van adjuntar en el seu catàleg *La ciudad de Barcelona* (i que data dels anys trenta)⁴⁶, cosa que ens permet apreciar els canvis soferts (fig. 7).

D'entrada, el canvi més evident en el retaule actual es troba en el titular. El Sant Jeroni que en la foto antiga apareixia al centre, va desplaçar-se a la fornícula del segon cos, on avui encara hi és. Aquest trasllat implicà la desaparició d'un Sant Dionís que hi havia a l'àtic i del que es desconeix, per ara, la seva ubicació. La fornícula central, doncs, quedà buida i va emplaçar-se una figura de nova talla, el Sant Bernardí d'enguany, de majors dimensions, obra de l'escultor Sr. Flotats i del daurador Sr. Figueres⁴⁷. L'elecció d'aquest sant franciscà va ser per suplir la destrucció del retaule tardo-barroc sufragat pel gremi dels esparters i dedicat al seu patró. Tot i ésser el canvi més visible, no va ser l'únic, creiem que també aquests escultors van ser els autors dels dos angelets grassonets que secunden al titular sobre unes peanyes al cos central, d'un cànon menys estilitzat respecte els àngels de dalt i uns rostres semblants al de Bernardí. Com es veu, en la fotografia antiga del retaule, aquestes peanyes són buïdes. El segon cos ha patit una altre modificació en època recent, es tracta dels dos angelets dels carrers laterals. Afortunadament disposem d'una altre fotografia de l'any 1945, on aquests àngels són del tot inexistents (fig. 8)⁴⁸. No sabem del cert quan es van posar però la semblança anatòmica amb l'àngel de l'instrument al remat, i les coincidències en la manera de resoldre les ales puntiagudes dels altres querubins de l'àtic o el Sant Miquel, ens inclina a pensar que devien ser fets per la mateixa mà anònima que treballà les figures barroques⁴⁹.

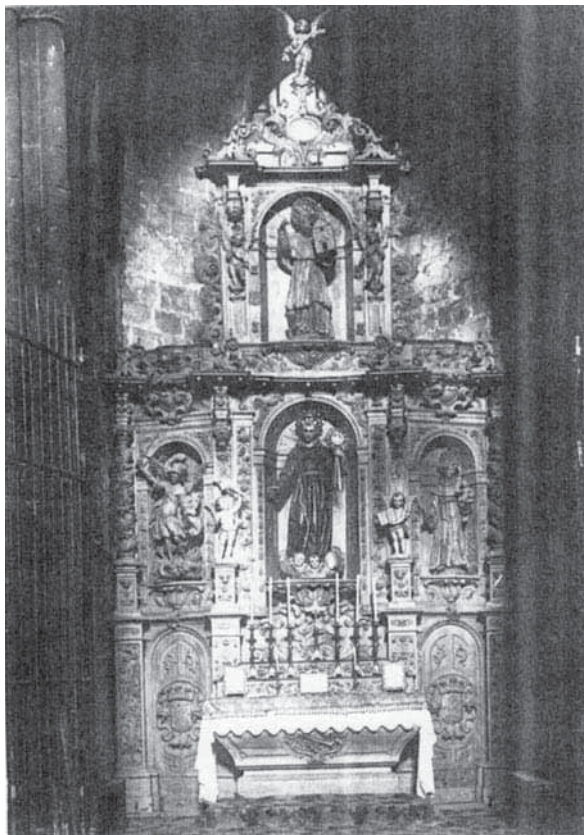
Aquests canvis no passaren per alt a alguns estudiosos, els citats Ainaud, Gudiol i Verrié, afirmaren al respecte de l'altar: «*con tres hornacinas cobijando los Santos Miguel Arcángel y Jerónimo; en la central, que contenía la de Antonio de Padua, se cobija hoy una desafortunada imagen de San Bernardin*⁵⁰, a cuya advocación pertenece hoy el retablo»⁵¹. Del seu text, s'extreu un altre punt d'interès, es tracta de la dauradura de l'obra. Un cop finalitzat el treball escultòric en el segle XVIII, l'obra, de talla simple, restà sense policromar durant segles. Quan el 1947 descriuen el retaule, constaten aquest fet; opinió que coincideix amb la nostra percepció de la fotografia conservada de l'any 1945 que, malgrat ser en blanc i negre, ens revela que algunes zones restaven per pintar (com el medalló de l'àtic amb la data). Avui sabem que Jaume de Santjaume daurà l'altar els anys cinquanta, i el «1785» del cimaci apareix en un indret on mai hi havia hagut cap inscripció⁵² (fig. 9).

⁴⁶ Fotografia que coincideix amb el clixé número 2241 CB (Gudiol A - 3640) de l'Institut Amatller d'Art Hispànic (IAAH), Arxiu Mas, datada l'any 1930.

⁴⁷ Segons informa el full diocesà de la Seu del 1943: «*Paulatinamente van reparándose los desperfectos. Ahora, con motivo de la festividad del titular, en la hornacina central* [del nou retaule, és a dir, del que estava a la capella de Sant Dionís i que van moure al recinte dedicat a Bernardí] *se ha colocado una imagen del Santo, obra del acreditado escultor Señor Flotats, y policromada por el dorador Señor Figueras*». «Hoja Diocesana», 22, Barcelona, Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular, Altés, 23 mayo de 1943, p. 84. També aquest dorador, Carles Figueres juntament amb el seu fill van treballar a la capella de les Ànimes a la catedral el 1944 per fer unes restauracions puntuals. «Hoja Diocesana», 37, Barcelona, Asociación de Eclesiásticos para el Apostolado Popular, Altés, 10 de septiembre de 1944, p. 148.

⁴⁸ IAAH, Arxiu Mas, clixé 91123 C, datada en 1945.

⁴⁹ Els dos angelets potser es van treure per qualsevol motiu a inicis del XX, i no els van tornar a emplaçar al seu altar fins finals de segle. Només aquest fet explicaria l'absència en les dues fotos antigues (del 1930 i el 1945) i la semblança estilística que ens fa atribuir-los a la mateixa mà escultòrica. Tot pot

8-9. Retaule de Sant Bernardí (l'any 1945) i estat actual. Fotografies IAAH, Arxiu Mas

ser que primitivament anessin on hi han els dos grassonets àngels moderns al cos central.

⁵⁰ No volem allargar-nos en aquesta qüestió, que segurament es degué a una errada en la descripció de les figures en funció del posicionament en el retaule. En realitat al centre no hi anava pas el Sant Antoni de Pàdua, com argumenten, ja que aquest estava a la dreta tal com enguany s'ha mantingut, sinó que hi figurava un Sant Jeroni (que s'identifica per l'atribut de la

Aclarit aquest punt, passem a centrar-nos en els aspectes iconogràfics. Com era habitual en la retaulística catalana d'època barroca, l'altar dóna èmfasi a les figures de sants, als iniciadors d'ordres religiosos de nova fundació (o renovades), als màrtirs i a les visions ascètico-místiques, aspectes estretament lligats a les claus dictades des de Trento (1545-1563). La nostra obra s'enclava dins d'aquesta tendència de retre un culte hagiogràfic de fort sentiment devocional que, a més de representar, havia de con moure, impressionar i moure els afectes dels creients⁵³.

El perquè de l'elecció de Sant Jeroni al retaule s'explica pel comitent D. Jeroni de Magarola, que malgrat no deixar cap petició estricta per a que es posés el seu sant patró, tingué el seu record en la talla de l'anacoreta, a l'àtic. La figura de Sant Jeroni es representa vestint els vermells hàbits cardenalics, amb una ploma i el llibre, al·ludint a la seva tasca d'erudit i escriptor. L'acompanya el lleó, animal que l'identifica segons la *Llegenda daurada*.

La presència de l'Arcàngel Sant Miquel es pot justificar pel desig del fill, Miquel Magarola, canonge de la Seu i beneficiari de la capella, d'ésser representat. Se'l mostra seguint la tradició occidental, d'àngel guerrer –protegit amb arnès i casc– desembeinant l'espasa abans de l'atac al drac, símbol del pecat.

Pel que fa referència al Sant Antoni de Pàdua, es desconeixen les causes de la seva tria. És possible que la família tingués una especial predilecció pels franciscans, hipòtesi gens desdenyable tal com explicarem després per una altre obra per ells sufragada. Tampoc podem descartar que s'elegís per retre homenatge a l'avi de D. Jeroni, Antoni Magarola. La imatge del retaule mostra el franciscà del segle XIII vestit amb les vestimentes de l'ordre, duent el nen als braços, en referència a una visió mística, i el liri, símbol de castedat. El culte a Sant Antoni de Pàdua va recuperar-se arrel dels sermons de Sant Bernardí confessor, figura titular actual que, per ser recent i remetre a la història del gremi d'esparterers –i no pas als Magarola– l'excloem de cap comentari.

La nostra darrera menció és per la predel·la, on es plasma l'escena de l'*Èxtasi de Santa Teresa*. Durant la Contrareforma el culte a Teresa d'Àvila (1515-1582) va agafar una gran empenta. Fundadora de l'orde de les carmelites descalces després de la reforma del segle XVI, va ser autora de textos místics i religiosos de gran impacte devocional⁵⁴, tal com es dedueix de les nombroses representacions de la santa en estat d'èxtasi, inspirades en els seus escrits. La plàstica posttridentina trobà en les narracions de la santa molts temes, el resultat emocional dels quals, s'ajustaven a la teatralitat barroca exigida⁵⁵. Només cal remetre'ns a l'obra de Bernini per copsar un exemple de la importància plàstica-conceptual que suposà aquest tema⁵⁶. Però el culte a Teresa anà més enllà d'aquestes manifestacions. A Catalunya les carmelites descalces deixaren empremtes en diversos convents, com el de Mataró o el de l'antic convent de Sant Josep, de Barcelona. Roig Torrentó ha parlat d'una influència «ascètico-místico castellana» a Catalunya que es perllongaria fins el segle XVIII⁵⁷. Pel que fa a la plasmació de l'èxtasi en el relleu de l'altar, l'escultor anònim esculpí l'àngel en el precís moment que li està a punt de clavar la sageta (símbol de l'Amor de Déu), emplaçant el grup sobre un núvol (remarcant la sensació d'ascensió al cel i renunciant a tota terrenalitat)⁵⁸. Possiblement l'autor tingué present la imatge de l'èxtasi berninià, molt estesa arreu a través de gravats (per ara força desconeguts). No sabem per quina raó es va incloure aquesta escena en un lloc tan visible, però potser era fruit d'aquesta corrent carmelitana.

No podem acabar sense fer un anàlisi tipològic i estilístic, al·ludint tant a l'arquitectura, com el seu ornament. De fet el retaule respon a un

maqueta de l'església en un braç en la fotografia), avui a dalt.

⁵¹ AINAUD et alii, *La ciudad...* p. 80-1.

⁵² IAAH, Arxiu Mas, clixé E.C.M. - 00647, foto de la dècada de 1990.

⁵³ Com diu Battisti: «*el fin del arte del siglo XVII es persuadir; no demostrar (...) su intención es la de empujar a actuar, dirigiendo así el comportamiento humano; precisamente por ello es acogido y usado por la Iglesia, como instrumento de conversión y apostolado*». Eugenio BATTISTI, *Renacimiento y Barroco*, Madrid, Cátedra, 1990, p. 206. També: «*El barroco pretende dirigir a los hombres, agrupándolos masivamente, actuando sobre su voluntad, moviendo a ésta con resortes psicológicos manejados conforme a una técnica de captación que (...) presenta caracteres masivos*». José Antonio MARAVALL, *La cultura del barroco*, Barcelona, Ariel, (1975) 1990, p. 175.

⁵⁴ Per exemple: *Camino de perfección, Castillo interior o Moradas, Fundaciones i Epistolario*.

⁵⁵ Sobre això digué Sebastián: «*Una de las características espirituales del arte de la Contrarreforma será el éxtasis, un fenómeno de gran novedad, y que corresponde en la literatura religiosa a lo que Bremond llamó en su hermosa Historie du sentiment religieux "la invasión mística" (...) los santos arrebatados en la contemplación de lo luminoso, están pintados o esculpidos*

bajo un gran aparato esceno-gráfico, produciendo en el espectador la sensación de misterio que conlleva el contacto con la divinidad». Santiago SEBASTIÁN, *Contarreforma y barroco*, Madrid, Alianza Forma, (1981) 1985 p.61.

⁵⁶ A Catalunya, la mostra més reeixida en la retaulística del set-cents la tenim en el retaule major de Santa Teresa, al convent de les carmelites descalces a Vic, obra de Pau Costa (1703).

⁵⁷ Assumpta ROIG TORRENTÓ, *Iconografia del retaule a Catalunya (1675-1725)*, Tesi Doctoral, Departament d'Art. Facultat de Lletres, Universitat Autònoma de Barcelona, 1990, p.119.

⁵⁸ En el capítol XXIX de la seva autobiografia *Obras completas* descriu així la visió: «*Veíale en las manos un dardo de oro largo, y al fin del hierro me parecía tener un poco de fuego. Este me parecía meter por el corazón algunas veces y que me llegaba a las entrañas. Al sacarle me parecía las llevaba consigo, y me dejaba toda abrasada en amor grande de Dios. Era tan grande el dolor, que me hacía dar aquellos quejidos, y tan excesiva la suavidad que me pone este grandísimo dolor, que no hay desear que se quite ni se contenta el alma con menos que con Dios. No es dolor corporal, sino espiritual, aunque no deja de participar el cuerpo algo, y aún harto*». SEBASTIÁN, *Contarreforma...* p.89.

⁵⁹ De fet s'han acceptat sempre les influències dels dos pri-

esquema estructural bastant simple, possiblement inspirat per alguna de les pàgines dels tractats d'arquitectura anterior, com *Les obres d'arquitectura i perspectiva* de Serlio (1619), la *Regla dels cinc ordres arquitectònics* de Vignola (1562), o el *Perspectiva pictorum...* de Pozzo (1700)⁵⁹ que, degudament simplificats i adaptats a les solucions retaulístiques, van donar com a resultat aquesta modesta construcció. A diferència d'altres retaules de la Seu —on la profusió decorativa està molt més desenvolupada, vegi's retaule de la Mercè, de Sant Pacià o de Sant Marc— el de Sant Bernardí mostra un predomini de l'arquitectura sobre l'escultura. S'utilitzen recursos propis de l'època: fornícules, columnes salomòniques, graderies decorades i volutes arreu, sovint trencant la rigidesa de les cantonades; però també incorpora elements curiosos, com les peanyes amb angelets per a separar les capelletes —solució que no veiem en cap altre altar de la Seu car normalment es prefereix l'ús de columnes— o les mènsules amb caps alats al centre. Globalment, hi domina l'equilibri, el predomini de les superfícies planes amb pocs i fins relleus, i la tendència a l'estabilitat. Hi ha una absoluta renúncia a l'ornamentació exuberant. Les diferències amb altres obres de cronologia pròxima i major *abarrocament* es poden explicar pels gustos dels comitents, o potser per causes econòmiques⁶⁰.

Tenint en compte l'estructura, i aplicant els esquemes tipològics que Cèsar Martinell distingí⁶¹, el nostre altar s'engloba dins del grup de retaules que tendeixen a la unitat (*quarta fase*⁶²) però amb una decoració escassa i una estructura racional. Tot tendeix a emfasitzar i donar rellevància al cos central. La fornícula amb el titular, malgrat no ser la única, sí és la més gran, i tant el relleu al bancal com el cos de l'àtic remarquen aquest sentit unitari.

Des del punt de vista figuratiu, no hi ha dubte que les figures del Sant Miquel, Sant Antoni, Sant Jeroni i els àngels del segon cos corresponen a una mateixa mà, la d'un escultor certament limitat d'inicis del Set-cents. La imatge de l'Arcàngel és la més dinàmica, s'ha aconseguit captar la sensació de volumetria. El tractament de l'anatomia és força realista i s'ha sabut captar l'energia i vitalitat del guerrer. Les vestimentes estan enganxades al cos, fet que remarca la poderosa musculatura de la figura. En aquest sentit, podem afirmar que de totes, és la talla més *barroca*, dinàmica, inestable.

El Sant Antoni de Pàdua, en canvi, està resolt de forma més estàtica. La solució és lògica si es té en compte que no està en actitud activa, combatent, sinó que té una presència més «icònica» o «emblemàtica». Els hàbits li cauen pesadament sense marcar l'anatomia ni ensenyar plecs moguts. Resulta rígid, sense volum, aplanat amb un rostre inexpressiu, mancat d'elegància. La forma arquejada de l'arcàngel li donava una lleu distinció, refinament que és inexistent en aquest, que no mou a l'espectador a cap sentiment exaltat.

Mes reeixit és l'antic titular Sant Jeroni, ara però massa poc visible per la seva ubicació al cos superior. De fet és l'escultura més expressiva de l'altar, la seva mirada perduda en l'horitzó transmet espiritualitat, mentre que les robes cardenalícies li cauen amb tota naturalitat. De les tres és la que millor conserva la policromia original, amb estofats a la vestimenta i carnacions. Pel que fa a la fisonomia, tots tres rostres denoten una mateixa autoria, els nassos són llargs, els ulls ametllats i els mentons una mica apuntats. El mateix podem dir dels cinc angelets que en total decoren el segon cos i l'àtic, de cossos estilitzats, dinàmics els dels laterals, i el músic (i bastant més estàtics els que flanquejen el titulat, sobre les peanyes, en gest de pregària).

Per últim, el relleu del bancal és una mostra d'una fallida composició dinàmica. Tot i la cerca de dinamisme, per la posició en diagonal de l'àngel que s'abraona sobre la Santa, el modelatge de les mateixes és maldestre i feixuc. Les figures són planes, fredes, enganxades sobre un fons daurat sense referències terrenals ni celestials. Tan sols veiem un vaporós núvol a sota que fa de repeu al grup. L'artista no introdueix cap paisatge, cap detall lumínic que centri el dramatisme o que afegeixi expressivitat a l'escena.

La peça ha despertat poc interès fins ara. Tamaro i Pedrosa, a finals del segle XIX, el defineixen com un retaule «greco-romano sin particular mérito»⁶³. S'ha d'esperar la descripció donada en el catàleg de *La ciudad de Barcelona* per trobar un primer anàlisi de l'obra. A excepció de Fàbrega i Grau⁶⁴, i algunes publicacions d'accés certament limitat (com els fulls diocesans que varis cops al mes editava la catedral des de la dècada dels trenta), la resta de fonts i estudis de la catedral han anat recollint i repetint mimèticament les informacions donades per Mas sense comprovar que l'obra tardo-barroca dedicada a Sant Bernardí es va perdre en el foc de la Guerra Civil.

El desaparegut retaule de Sant Francesc Xavier i Sant Antoni de Pàdua de la parròquia dels Sants Just i Pastor

En una altre clàusula del testament, D. Jeroni de Magarola, afirma:

«Item vull i dispo que seguint mon obit sie fundada una missa quotidiana de charitat sis sous celebradoras en la Igle de St Just y St Pastor de la present ciutat (...) en lo altar de St. Antoni y St. Francisco Xavier que lo feu construyr en dita Igle, per salut de ma anima».⁶⁵

mers autors en els primers exemples de retaules, mes nosaltres trobem que no s'ha d'oblidar l'aportació posterior del frare Andrea Pozzo, el llibre del qual també va ser una font de consulta eminentment gràfica.

⁶⁰ No eren, certament 250 lliures una quantitat enorme. A mode de comparació, l'escultura de l'altar de Sant Pacià (1688) costà 600 ll. (per bé que era molt més ric en detalls), el de Sant Marc (1683) 500 ll. i el de Sant Sever (1683) 660 ll., però tots ells tenen un segon cos més desenvolupat. Aurora PÉREZ SANTAMARIA, *Escultura barroca a Catalunya. Els tallers de Barcelona i Vic (1680-1730 ca.)*. *Projecció a Girona, Lleida, Virgili & Pagés*, 1988, p. 149, 153 i 158.

⁶¹ Cèsar MARTINELL, *Arquitectura i escultura barroques a Catalunya*, 3 vols., Barcelona, Alpha, 1959-1963.

⁶² MARTINELL, *Arquitectura i...* p. 70; Juan José MARTÍN GONZÁLEZ, *Escultura barroca en España, 1600-1770*, Madrid, Cátedra, 1983, p. 502.

⁶³ Eduardo TAMARO, *Guía histórico-descriptiva de la Santa Iglesia Catedral Basílica de Barcelona*, Barcelona, Tipográfica católica, 1882, p. 29; Francisco ROSENT PEDROSA i Cayetano Francisco SOLER, *Catedral de Barcelona*, Barcelona, Parera y C^a Editores, 1898, p. 58.

⁶⁴ FÀBREGA I GRAU, *La catedral...* p. 20.

⁶⁵ AHPB, Pau Pi, *Quintus liber testamentorum, codicillorum et aliarum ultimarum vo-*

luntatuum, 1691-1715, (Testament signat el 17 d'agost de 1705) f. 2v.

⁶⁶ Emilio POLO ELORRI, *La iglesia de los santos Justo y Pastor de Barcelona (Las artes del espacio y el tiempo en el templo parroquial)*, Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona, Departament d'Història de l'Art, 1994.

⁶⁷ F.-P. VERRIÉ, *La Iglesia de los Santos Justo y Pastor*, (Barcelona Histórica y Monumental), Barcelona, Aymá, 1944.

⁶⁸ *Ibidem*. p. 56-62.

10. Figura de Sant Francesc Xavier, parròquia de Sant Just i Pastor. Fotografia de l'autor.

Per saber si aquesta obra s'havia conservat, hem consultat diverses fonts monogràfiques sobre la parròquia. Ni la lectura de la tesi doctoral d'Emilio Polo⁶⁶ ni el llibre de Verrié⁶⁷ ens han donat pistes. Igualment les nostres inspeccions *in situ*, dins la basílica, tampoc ens han portat a trobar cap altar conservat que mantingui aquesta doble advocació; només la capella de Sant Llorenç (la segona al costat de l'Epístola), preserva, dins d'una urna de vidre, una figura jacent d'un Sant Francesc Xavier, però dissortadament es tracta d'una peça més moderna que no guarda relació amb la talla barroca sufragada pels Magarola. El retaule citat en el testament no ens ha arribat i tan sols podem esmentar les dades que sobre aquesta obra perduda hem trobat.

Sant Just i Pastor és una de les parròquies de la ciutat que conserva major nombre d'escuts d'armes i heràldica, referents al patronatge d'estaments benestants. Els Desplà, Requesens, Bastida, Croanyes, Oliver, Marquet d'Olivella, Vives, Gilabert de Malla, Fiveller i potser els Montcada i Messeguer, van tenir algun patronatge, o van ser beneficiaris d'algun culte en el passat⁶⁸. Les causes les tenim, primerament, en la posició de la parròquia, que guardava una relació de veïnatge amb els palaus i les cases nobles del barri; en segon terme, la institució sempre acceptà de bon grat les donacions de parroquians i devots acaudalats que, a més d'enriquir el temple amb noves obres, obtenien el seu dret de sepultura, a canvi que hi figurés en un lloc ben visible l'escut d'armes de la família.

La parròquia actual ha patit, com totes, canvis d'advocacions i beneficis que han modificat l'emplaçament de les obres. La *Reseña histórica de la Iglesia Parroquial de San Justo y San Pastor* de Miquel Àngel Codina i Farré (manuscrit de l'any 1920) ha estat el nostre text de partida, molt útil al respecte.

Des del juliol de 1633 fins el 1635 veiem aparèixer en el Llibre de l'Arxiu de l'Obra el nom d'un tal Francesc Magarola (potser es refereix a Francesc Joan de Magarola i Femades, oncle de Jeroni) com *administrador del bassí dels pobres vergonyans*, entitat que tenia com a objectiu ajudar a les persones amb dificultats econòmiques que per causes socials preferien restar en l'anonimat⁶⁹.

L'onze de juny de 1676 apareix el nom de D. Jeroni de Magarola, Doctor del Reial Consell del Principat i fill de D. Miquel Joan de Magarola, fundant a perpetuïtat i davant el notari Pau Pi, dos *atxes* (ciris) que cremaran davant l'altar del Santíssim quan el viàtic estigui administrant-se a casa d'algun parroquià⁷⁰. Poc més tard, el 1685 funda setze ciris de *brandonera* de cera blanca pel cos de Crist quan està sacramentat al monument dedicat al Santíssim⁷¹.

El 9 de desembre de 1693 institueix i funda l'oli necessari per a que cremi perpètuament la llàntia d'argent feta fabricar per ell en l'altar de Sant Antoni de Pàdua i Sant Francesc Xavier⁷². Per primer cop es té constància d'una fundació i d'un encàrrec fet pel noble dedicat a aquestes dues advocacions en la capella de Sant Josep de dita parròquia (avui segona capella començant pel presbiteri al costat de l'Epístola). El 1696 es detalla el cost anual de manteniment d'encendre dita llàntia, ajustat a 10 reals⁷³.

L'any 1709, data de la mort de D. Jeroni de Magarola, es funda el Novenari de Sant Francesc Xavier dins la seva capella a l'església de Sant Just i Pastor⁷⁴, i uns anys més tard, el 20 d'octubre de 1722 es celebra una missa quotidiana a l'altar de Sant Francesc Xavier per l'ànima del difunt⁷⁵. Al llibre testamentari de la comunitat consta la fundació d'aquesta missa quotidiana a l'altar de Sant Antoni de Pàdua i Sant Francesc Xavier, de la seva propietat, mitjançant D. Antoni de Magarola i Semmanat, nét de l'anterior (hereu i marmessor dels desitjos de D. Jeroni), en forma de rebut datat el 17 de novembre de 1722 davant el notari Salvador Pi⁷⁶.

No tenim gaires notícies del nostre interès fins l'any 1803, quan el retaule de Sant Francesc Xavier, que fins aleshores havia ocupat la capella de Sant Josep, es va traslladar a la de Sant Pacià (avui dita de Sant Llorenç, entrant, la segona al costat de l'Epístola), que acabava de moure el seu altar a un altre lloc⁷⁷.

⁶⁹ Arxiu de la Basílica dels Sants Just i Pastor (ABSJP), Arxiu d'Obra, Llibre n° 5, f. 9-11.

⁷⁰ ABSJP, Arxiu d'Obra, Llibre n° 28, f. 52r i Document n° 32.

⁷¹ ABSJP, Arxiu d'Obra, Llibre n° 28, 94r.

⁷² ABSJP, Arxiu d'Obra, Llibre n° 28, f. 94v. El cost d'aquesta operació pujà 220 lliures barcelonines.

⁷³ ABSJP, Arxiu d'Obra, Llibre n° 28, f. 107v. (12 de novembre de 1696)

⁷⁴ ABSJP, Arxiu d'Obra, Document n° 50. AHPB, Pau Pi, *Quintus liber testamentorum, codicillorum et aliarum ultimarum voluntatum*, 1691-1715, f. 2v: «Item vull y man que per mon hereu baix servit sie continuada la devoció de la novena de sant Francisco Xavier en dita Iglesia de sant Just y sant Pastor, y en la sobredita capella tenint obligacio de gastar per ella lo que serà menester per la festa de dit novenari (...)» (Testament signat el 17 d'agost de 1705).

⁷⁵ ABSJP, Llibre de Fundacions des de 1691, provisional 7, s/f.

⁷⁶ ABSJP, Arxiu de Comunitat, Testamentària vol. 3, Testaments i pies institucions 1702-1732, provisional 14, f. 391-3. L'import d'aquesta missa és de 2400 lliures en propietat i 120 en pensió. Aquest llibre de testaments conserva una còpia exacta dels extractes testamentaris signats per D. Jeroni de Magarola relatius a aquesta església.

⁷⁷ ABSJP, Arxiu d'Obra, Llibre n° 29, f. 49 i 50.

⁷⁸ ABSJP, Arxiu d'Obra, Document n° 180, s/f.

⁷⁹ ABSJP, Arxiu Rectorial, plec de Sant Llorenç.

⁸⁰ En un rebut signat pel pintor de la capella de Sant Llorenç, José Raurich l'onze d'abril de 1879 als preveres beneficiats D. Matias Padró i José Puig, se li paguen 362 reials i 78 cèntims "*por el trabajo y material invertido en la capilla para el altar de Sn Lorenzo en Sn Justo para derribar el altar viejo y reparacion de la capilla*". ABSJP, Arxiu Rectorial, plec de Sant Llorenç.

⁸¹ AHPB, Pau Pi, *Quintus liber testamentorum, codicillarum et aliarum ultimarum voluntatum*, 1691-1715, (Testament signat el 17 d'agost de 1705) f. 3r.

⁸² Hem seguit el rastre de la família i sabem, per Carreres Candi, que el 1717 estigué a punt d'enderrocar-se el Palau del carrer Portaferrixa degut a les bombes de la Guerra de Successió, acció aquesta que finalment s'evità. Francesc CARRERES CANDI, *Geografia General de Catalunya*, I: La ciutat de Barcelona, Barcelona, Establiment Editorial d'Albert Martín, 1913, p. 790; Per l'emblemàtic *Calaix de Sastre* del Baró de Maldà, el 1772, sabem que feien reformes a la façana de dit edifici: «*a lo modern*» i que volgueren aixecar «*un campanet ab sos tres finestrals*» sobre la capella de la Mare de Déu de Montserrat. Anna RIERA I MORA, *Baró de Maldà: Calaix de Sastre. Font documental per a l'estudi de*

En l'inventari dels béns eclesiàstics de la basílica fet el 1838 tan sols es comenten les advocacions del retaule: «*lo retaulo antich dorat ab las imatges de Sant Francisco Xavier, Sant Tomàs y Sant Bonaventura*», a més d'una relació dels objectes artístics de dins la capella: «*la imatge de Sant Cristòfol del Regomí; una llàntia de llautó; dos cuadros vells de S. Francisco Xavier; dos caixabanchs y dins ellas hi ha dotse candeleros que pertanen al Rosari; unas Sacras y un Faristol*»⁷⁸. Cal parar esment a que ja no es descriu per enlloc cap Sant Antoni, tal com D. Jeroni de Magarola afirmava en el seu testament. Potser aquesta figura la van moure a altre lloc, per ara desconegut.

Poc temps estigué l'altar de Sant Francesc Xavier a l'antiga capella de Sant Pacià perquè el 22 de novembre de 1872 la confraria de Sant Llorenç demana al Vicari General Capitular de la diòcesi:

«*Se digne conceder el competente permiso para quitar el viejo y carcomido retablo que hoy existe en la nombrada capilla y colocar en el mismo lugar el que está construyéndose según el indicado proyecto*»⁷⁹.

L'altar barroc de Sant Francesc Xavier devia estar força deteriorat i es desconeix que se'n va fer de les seves peces⁸⁰. Avui el sant jesuïta dins l'urna de vidre del segle XIX és la única figura (fig. 10) que ens remet hagiogràficament a la història del retaule barroc desballestat.

Conclusions

A més dels dos altars sufragats per ell, D. Jeroni Magarola estipulà pagar cent lliures a la Congregació de Nostra Senyora dels Dolors a l'església de Nostra Senyora del Bonsuccès de Barcelona «*per ajuda de cost dels gastos de ampliar la capella de dita ilustre Congregació*». I va afegir entre ses peticions testamentàries: «*Vull i ordeno que de mos bens sie feta y construyda una capella en lo Collegi Nou de Nostra Senyora de la Concepcio de la ciutat de Lleida del qual jo so lo Patró [i matissa] y ques fassen los ornamentos necessaris per dir missa*»⁸¹. Creiem que aquestes referències són prou representatives per demostrar, no sols la forta devoció del noble, sinó en general la rellevància social de la família, que a més de costejar obres a la ciutat comtal⁸² activà el seu patronatge arreu del territori.

Les nombroses al·lusions trobades sobre els Magarola en els llibres notariais cercats a l'arxiu de protocols: èpoques, comptes de feina per reformes a les seves propietats, inventaris i testaments demostren que la família assumia els rols atribuïbles a una mitjana noblesa, en tant que engegaven

projectes de certa ambició i mitjans (el Palau Magarola en seria una mostra) i apostaven per la renovació estètica i la promoció de noves devocions –retaule de Sant Jeroni a la catedral, de Sant Francesc Xavier i Sant Antoni a Sant Just i Pastor– seguint els cultes i gustos de l'època barroca; perpetuaren, a més, la seva fama i el seu nom gràcies als beneficis fundats i al dret de sepultura obtingut dins la Seu, fet aquest que en paraules de Pérez Samper «era la expresión última de la calidad del personaje fallecido y también del grupo de excepción al que pertenecía»⁸³. Totes aquestes obres amb un evident sentit pràctic, estètic i devocional també serviren de propaganda dels valors ideològics propis de l'elevat estament social del qual formaven part⁸⁴.

Santi Mercader Saavedra
Universitat de Barcelona
santimerk@hotmail.com

EL RETABLO BARROCO DE SAN BERNARDINO DE LA CATEDRAL DE BARCELONA: NUEVOS DATOS SOBRE D. JERONI MAGAROLA

El objeto del artículo es mostrarnos un caso de patronazgo nobiliario, el de la familia Magarola, emprendedora de algunas manifestaciones artísticas durante la época del barroco. Siguiendo la biografía de su protagonista, D. Jeroni de Magarola Grau, se estudian los encargos de varios retablos: el actual altar de San Bernardino en la catedral de Barcelona, así como el desaparecido de San Francisco Javier y San Antonio en la parroquia de los santos Just y Pastor. Además de enmendar algunas imprecisiones, se da una lectura global de la obra y se aportan datos hasta ahora poco estudiados.

Palabras clave: Barroco, retablo, catedral, Barcelona.

THE BAROQUE ALTARPIECE OF ST BERNARDINE IN BARCELONA CATHEDRAL: NEW FACTS ABOUT JERONI MAGAROLA

In this article we present a specific case of noble patronage awarded by the Magarola family, and the artistic production they undertook during the Baroque period. Following the biography of Jeroni de Magarola, we discuss various commissions, including the altarpiece of Saint Bernardine in Barcelona cathedral, and the lost altarpiece of St. Francis Xavier and St. Anthony from the parish church of St. Just and St. Pastor. In addition to correcting certain misconceptions about these pieces, we present a general interpretation of the work and provide new information that had not been studied in detail until now.

Keywords: Baroque, altarpiece, cathedral, Barcelona.

Iconografies

les activitats artístiques a Barcelona (1769-1785), Tesi de Llicenciatura, Departament d'Història de l'Art, Universitat de Barcelona, 1988, p. 59; A inicis del XIX, el 1819, els Magarola tingueren un litigi amb l'Ajuntament sobre el traçat de rec de la nova font de Santa Anna (1807-19) al Portal de l'Àngel, fet que s'acabà solventant. Ricard BRÚ, «La font de Santa Anna del Portal de l'Àngel», *Matèria*, IV, Publicacions i Edicions Universitat de Barcelona, p. 89; En les mateixes dades, D. Antoni Magarola i d'Ardena, quart Comte dels Quadrells, encara hi figura residint al carrer Canuda, a tocar del seu antic immoble al Pasatge del seu cognom. Armand de FLUVIÀ, «La nobleza barcelonesa hace ciento cincuenta años», *Diario de Barcelona*, 28 de gener de 1968, p. 16-17.

⁸³ PÉREZ SAMPER, «Vivir...» p. 114.

⁸⁴ Per ampliar la informació en l'àmbit espanyol, vegi's: Fernando BOUZA ÁLVAREZ: *Palabra e imagen en la corte. Cultura oral y visual de la nobleza en el Siglo de Oro*, Madrid, Abadía Editores, 2003.

Apèndix documental

Document 1

17 d'agost de 1705

Testament de D. Jeroni de Magarola (fragment).

AHPB, Pau Pi, *Quintus liber testamentorum, codicillorum et aliarum ultimarum voluntatum*, 1691-1715, f. 1r-11v.

«Die XVII Mensis Augustianno - MDCCV. Barchinone

In nomine domini Amen: Jo don Geronim de Magarola y Grau del Consell de la Majestat y de la del Audiència y tercera Sala en lo pnt Principat de Catla en Barcelona popular fill legitim y natural del Ilustre Sr. d. Miquel Joan de Magarola lo dia de son obit Regent en lo supremo y real senat de la Corona de Aragò y de la Sra d. Geronima de Magarola y Grau de aquell muller dita deffuntos la per gracia de deu de Cor y de pensa y Aont ab tot mon enteniment sana y entera memoria y ferma paraula, fas y orden lo [primo?] meu testament última y darrera voluntat mia en lo modo y forma següent; En y ab lo qual Elegeschen marmessors y de dit mon testament y ultima voluntat mia Exequutors als Ilustres Sr. d. Joan de Semmanat y Toralla Marques de Semmanat, d. francisco de Eril y Bounonville Marques de Rupit, d. Miquel de Clariana y Civa Compte de Munitar?, d. Pedro de Correllas olim? de Semmanat, d. Anthonia de Magarola y de Semmanat vuida [vídua] de d. Joseph de Magarola y Gualbes ma nora, d. Isabel y de Magarola vuida del Sr. Genis Vidal de toda ma hermana, d. Miquel Joan de Magarola canonge de la Sta. Iglesia Catedral de la ciutat mon fill d. Francisco Magarola y de Fluvià y de Maria Anthonia de Magarola la muller, fill y nora meus, d. Joseph Farnès y de Marimon y d. Maria Emanuela Fernès y de Magarola sa muller gendre, y filla meus, d. Theresa Clariana Comptesa de Muntos [?] ma neboda, d. Maria Josepha de Magarola y Caportela Priora del Monastir de Junqueres ma cusina, y d. Maria Farnès Camps y de Rialp vuida [vídua] de d. Llorens Fernès y de Cartellà quo en Barcelona populat, als quals ço es la mayor part de ells en y per ab

sencia dolencia o, impediment dels altre o, altres dono y concedesch ple poder y facultat de cumplir y exequutar est mon testament y ultima voluntat mia si y conforme en ell trobaran ordenat, y disposat.

Primerament y abans de totas cosas encoman la mia anima a mon deu y Sr. qui la ha criada, suplicantli que perdonats mon pecats, per la gran

misericordia, se vulla servir de ella y es son temps de mon cor peraque lo Alaben y servescan en la gloria per tota la eternitat Amen.

Item dono y man que tots los deutes que lo dia de mon obit lo deure, sien pagats es si cas per alguna o algunas personas se pretenia que lo los fos obligat per alguns danys o, injurias o, altrament, vull que aquellas sol sien restituïdas y esmenadas de mos bens, segons que dios deutes injurias o, danys se poran [podran] provar en mos llibres de ma, serios, ab testimonis o, altres provas encara que presumptivas y no plenas, soli que versenblanment aparega de ma obligacio.

Elegesch la sepultura ab los meu fahedora en la capella de Nostra sra. de la Concepció, constrïda en los claustros de la Seu de Barcelona en lo vas de mos parer, (que gloria hagen) la qual vull me sie feta es coneguda de dits Srs,. marmessors meus, suplicantlos empero me fassen fer aquella ab la menos pompa y ostentacio possible y que gasten per ella de mios bens lo que sie menester per la molta confiansa fai de ells.

Item vull y man que en continent seguit mon obit me sien fetas dir y celebrar tres mil missas resadas de charitat si foren quiscun celebrados as ço es dos centas, en lo Cont [convent] de Sta Catharina Martÿr, dos centas en la Igla [esglesia] del Cont del P. franch, En la Igla del Cont de St. Joseph quatre centas, cent en la Igla del Cont del bon succes, cent en la Igla del Cont dels trinitaris descalsos, quatre centas en la parroquial Igla de St. Just, sinquanta en la capella de Nra Sra de la Concepció dels claustros de la Seu, dos centas en la Igla. del Cont de St. Caÿetano, tots de la present ciutat, cent en la Igla dels Pares Caputxins de Monticalvari, dos centas en lo monastir y Cont de Scala dei (ab qui tinch Carta de Germandat) cent en la Igla del Monastir de Montalegre y las octanos nou centas sinquanta fins a donar tres mil missas en las Iglas marmessors meus ben vistas.

Item deix y lego als Administradors del hospital General de la Sta Creu de la pnt ciutat, ço es als Administradors del regalo dels pobres de dit St. hospital, Vuicentas lliuras moneda Barcelona una vegada tant solament as fi quaquhas sien imessadas y distribuïdas la renda de ellas en diadas per dit regalo ademes de las que tinch la fundadas.

Item deix y lego al hospital de Nra Sra de Misericordia de la present ciutat una vegada tantsolament dos centas lliuras moneda Barcelona per subvencio dels pobres vius en ell.

Item deix y lego als hospitals dels Infants orfans y de St. Olaguer tots de la pnt ciutat ço es a quien de ells una vegada tantsolament deu lliuras, moneda Barcelona per subvencio dels pobres de aquells.

Item vull i dispoço que seguint mon obit sie fundada una missa qüotidiana de charitat Sis Sous celebradora en la Igla de St. Just y St. Pastor de la present ciutat y en lo altar de St. anthoni y St. Francisco Xavier que lo feu construyr en la dita Igla per Salut de ma anima y de las per qui tinch obligacio de pregar es concignant per la dita fundacio renda de la mia heretat o be entregant diner comprant posant en la dita Institucio la Solita [?] y perpetua clausula de rehesmen [?] en cas de lluycio.

Item vull y man que per mon hereu baix servit sie continuada la devocio de la novena de St. Francisco Xavier en la dita Igla de St. Just y St. Pastor, y en la sobredita capella tenint obligacio de gastar per ella lo que serà menester per la festa de dit novenari, tant per lo gasto de la cera com altrament y per lo dit efecte assenyarlo lo censal de p^o 30 ll. Y preu 600 ll. que tots anys me fan y prestan d. Joan Copons Sr. de la manresana y d. Josepha de Copons y Boxadors sa muller com apar de la creacio de ell en poder de Pau Pi notari present de Barcelona es 21 de Janer 1703. Y en cas hi falta alguna cosa dega supliro de mon hereu la qual fundacio vull se fan en cas que vivint jo, no hage fet aquella com espero y crech ferlas en honra de dit Glorios St. Francisco.

Item vull y man que sie fundada seguint mon obit una missa mesera de charitat Sis Sous celebradora cada principi de mes en la parroquial Igla de St. Joan Despi, la qual se hage de celebrar per la anima dels mios pares (que gloria hagen) mios y altres personas de ma obligacio assignant o, donant per ella la renda o, quantitat necessaria ab la perpetua clausula de rehasmens [?]

Item vull que sie pagat lo retaula del Glorios St. Geronim ques treslada per la Capella de dit Glorios Sant construyda en la Igla de la Seu de Barcelona, lo qual està ajustat es dos centas sinquanta lliuras.
Item vull (...)»